

Nr 260.

Av herr **Schedin m. fl.**, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående omorganisation av det högre skolväsendet m. m.

Ett av de mest framträdande motiven för den skolreform, som i Kungl. Maj:ts proposition nr 116 föreslås till genomförande, är omsorgen om landsbygdens och de bredare lagrens barn, vilka hittills ställts i efterhand i fråga om möjligheterna till åtnjutande av den högre undervisning, som via elementarläroverken står att ernå över folkskolestadiet. Den lofvärda avsikten att bereda bonde- och arbetarebarnen samma möjligheter i studiehänseende som barnen från andra samhällskategorier föreslås komma till utförande genom den s. k. enhetsskolan med folkskolan till bottenkola i lärosystemet. Utan att i övrigt ingå på lämpligheten av en dylik nyordning av undervisningsväsendet som helhet betraktad, kan man dock icke annat än ifrågasätta om den form, vari detta sker — med revisionens ensidiga inriktande enbart på den högre undervisningen och totala bortseende från *nödvändigheten av grundskolans inre reformering* — kan vara den lyckligaste.

Efter vår mening lider nämligen vår folkskola i närvarande tid av enahanda svagheter beträffande den inre gestaltningen, som i propositionen framhålles i fråga om de högre läroanstalterna och vilka svagheter nu enligt propositionen skola avlägsnas. Samma mångkunnighetssysslande med därav följande ämnesträngsel, detaljutgrening och splittring på en mångfald kunskapsmoment, som kännetecknar den högre undervisningen och vars resultat av bl. a. generaldirektör Bergqvist så träffande karakteriserar såsom skapande »en bildning, som intet annat blir än ett virrvarr av splittrade kunskapselement utan personlighetsutvecklande värde» — samma fel vidlåder även i hög grad vår nuvarande folkskoleundervisning. Det är ett allmänt känt förhållande att — vår i stort sett duktiga folkskollärarekår till trots — behållningen av detta kunskapsmeddelande även från de s. k. högre läroformerna, A och B-skolor, blir som helhet betraktad tämligen mager, därvid framförallt de stora huvudämnena, de för livsutrustningen mest behövlige och betydande, exempelvis svenska språket och räkning, bliva i hög grad lidande, helt naturligt därför att en hel del annat mindre nödvändigt läro-

stoff får kämpa om herraväldet i ett i fråga om tillgodogörandet dock begränsat barnaintellekt. Med all respekt för den goda vilja, som förestavat 1919 års undervisningsplan, nödgas man av erfarenhetens rön konstatera, att resultatet, och detta av helt naturliga skäl, på långt när ej motsvarat förväntningarna.

Det är en allmänt utbredd uppfattning bland landsbygdens folk, att här är ett område, där i allra första hand rättelse bör ske. Vår folkskola är dock och måste även för framtiden bli vår främsta medborgarskola och med dess obligatoriska karaktär gäller det att skapa en undervisningsplan, som med beaktande av barnens genomsnittsförmåga att kunna inhämta och tillgodogöra sig de för livet nödvändigaste kunskapsmåttan tar sikte på att av våra barn skapa sedligt starka, arbetsvilliga och arbetsdugliga medborgare.

Först mot bakgrunden av detta krav är det som man sedan bör bygga vidare, om enhetsskoletanken skall förverkligas. En omfattande och inte minst dyrbar överbyggnad bör verkställas först när man förvissat sig om att själva grunden håller.

Men för det stora flertalet av de landsbygdens barn, som efter genomgången folkskolekurs äro villiga och skickade att ytterligare förkovra sina kunskaper, framstår dock ingalunda vägen till och över de högre läroanstalterna, realskolan, gymnasiet och lyceet, såsom den främst praktiskt kloka och eftersträvansvärda. I vår tid med skarpt beskurna möjligheter till utkomst på de lärda banorna kan det starkt ifrågasättas, om det ens är lämpligt över huvud taget att bredda vägarna till »det lärda proletariats» trista slutmål. Tvärtom borde det mera ligga i statsmakternas intresse att — vartill ansatser ju även på sista tiden av nödvändighetens hårda tvång måst göras — med lämpliga medel förhindra att strömmen ledes från jorden, som ytterst dock ger arbete åt arbetslösa och med förståndiga åtgärder från statens sida en nödortftig utkomst för dess brukare. Men en av de främsta betingelserna härför är att utbilda och skickliggöra den ungdom, som härtill är lämpad, framförallt då jordbrukaresöner och -döttrar, för sina kommande uppgifter. Och i detta skickliggörande spela våra *folkhög- och lantmannaskolor* för landsbygdens ungdom en ojämförligt betydelsefullare roll än real- och de övriga högre skolorna.

Nu är förhållandet det, att dessa våra folkhögskolor långt ifrån att vara överbefolkade tvärtom på sina håll kämpa med stora svårigheter för att få sitt elevutrymme upptaget. Och detta icke på grund av bristande intresse från lantbefolkningens sida utan till största delen av ekonomiska orsaker, främst då de långa avstånden med därav åsamkade uppehållskostnader å främmande ort, som avskräcka eljest villiga och begåvade elever från uppehåll vid dylika läroanstalter. När det i propositionen så varmt talas om landsbygdens bästa och landsbygdskulturens tillgodoseende framför något annat, borde väl statsmakternas välvilja just på detta område mera än hit-

tills inriktas på ett verksamt stöd för dessa långt mera än elementarläroverken för lantbefolkningen lämpade och avpassade utbildningsanstalter.

Vid behandlingen av ett stort skolproblem kan denna sida av saken, trots det den alls ej beröres i propositionen, ej utan vidare undanskjutas.

Ett förhållande, som i samband med den kungl. propositionen ej kan förbises, är den bristfälliga statskontrollen över tillkomsten av kommunala mellanskolor, till vilka staten ju lämnar bidrag till avsevärda belopp. Det synes oss för undvikande av planlöshet vara rätt och skäligt att fråga om inrättande av sådana skolor för framtiden underställes riksdagens beslut.

Beträffande den i propositionen föreslagna utvidgningen av den högre flickundervisningen hålla vi före, att största varsamhet här är av nöden. Den jämnställdhet med mannen i samhälleligt avseende, som kvinnan i senare år ernått, innebär icke att det i samma mån föreligger ett samhälleligt behov av vidgad högre utbildning för kvinnorna å livsområden, där redan männen inbördes stå i hård konkurrens om platserna. Fastmer anse vi, att det under rådande förhållanden vore lyckligare om kvinnan, utan beträdande i alltför stor utsträckning av utav staten jämnade, för samhället dyrbara vägar, vilka till slutet i avsevärd grad skulle bereda henne endast en besvikelse, i regel ägnade sig åt utbildningen till det livskall, som all historia och all erfarenhet utstakat åt henne såsom det för samhället mest bärande och naturligaste. De möjligheter till högre kunskapsförvärv, som för en del kvinnor därutöver kunna anses lämpliga eller erforderliga, äro redan nu i stor omfattning tillgodosedda och åtnjuta statens understöd.

Vi vilja särskilt framhålla att den synnerliga välvilja, som i förevarande fall genom i propositionen föreslagna åtgärder kommer kvinnorna till del, för den stora massan av *landsbygdens kvinnor* komme att bliva av ringa betydelse, då en bondkvinns värv kräver helt andra kvalifikationer än vad de högre skolorna mäktat att ge. Och om dessa kvinnor instinktivt och traditionsmässigt i detta stycke följa de ur samhällssynpunkt i närvarande stund mest önskvärda, bärkraftiga utvecklingslinjerna, skall samhället i de tider av svår påfrestning, vi nu och kanske framdeles i än högre grad få uppleva, endast hava gagn och nytta därav.

Ur alla synpunkter hålla vi således före, att staten i denna punkt, som enligt förslaget kräver de ojämförligt största kostnaderna, ej engagerar sig i större utsträckning än vad som av det trängande behovet är påkallat.

På grund av vad vi sålunda anfört hemställa vi, att riksdagen måtte besluta,

- 1) att, därest principen om folkskolan som bottenkola av riksdagen godkännes, riksdagen samtidigt uttalar sig för att detta bör ske med vederbörlig hänsyn till en snar och oefftergivlig revision av folkskolans inre gestaltning i huvudsaklig överensstämmelse med de riktlinjer, som i propositionen

nen angivits i fråga om den högre undervisningen och som här ovan i motionen närmare berörts.

2) att vid en reform av det högre skolväsendet hänsyn även tages till landsbygdens högre skolformer och att i detta avseende åtgärder vidtagas i syfte att möjliggöra att folkhögskola eller därmed förbunden lantmannaskola erhåller bättre förutsättningar att fullgöra sina uppgifter inom landsbygdens undervisningsväsen och att bland annat vistelsen för utom skolkommunen boende elever i större utsträckning än hittills underlättas genom statens understöd,

3) att kommunal mellanskola härefter ej må inrättas utan riksdagens samtycke samt,

4) att åtgärder för utvidgning av den högre flickundervisningen böra ske med större varsamhet än i propositionen iakttagits och att under inga förhållanden nya flickläroverk må tillkomma med mindre trängande skäl därtill föreligga.

Stockholm den 18 mars 1927.

Carl G. Schedin.

Petrus Nilsson.

H. Andersson.

K. G. Westman.